

Stephen Mitchell och det Relationella Perspektivet (del 1)

Det relationella perspektivet har till stora delar inneburit ett paradigmskifte för den psyko-dynamiska psykoterapin och medfört att fokus i den psykoterapeutiska processen förskju-tits från patientens intrapsykiska konflikter till det terapeutiska mötet mellan psykoterapeut och patient. Tomas Wånge beskriver här uppkomsten av det relationella perspektivet och i synnerhet psykoanalytikern Stephen Mitchells insatser inom området. I del 2, som public-eras i ett senare nummer, kommer en mer utförlig redogörelse för Mitchells liv och en för-djupad beskrivning av en del av hans ansatser avseende den relationella teoriutvecklingen.

(Inom den relationella traditionen använder man begreppet ”relationell psykoanalys” övergripande, trots att en stor del av den kliniska verklighet som diskuteras mer korrekt borde kallas psykoterapi. Red anm.)

Jag har i en tidigare artikel överskådligt beskrivit det relationella perspektivet (RP) som inneburit en revolutionär amerikansk revision av psykoanalysen såväl metapsykologiskt som kliniskt (Wånge, 2011). Jag har studerat psykoanalytisk teori under hela mitt drygt 30-åriga yrkesliv som psykolog och psykote-rapeut och har i denna artikel gjort några nedslag i den enormt rika RP-kanonen. Trots min stora fascina-tion och mitt intresse för de psykoanalytiska idéerna har jag ofta känt mig dum, okunnig och underläg-sen i mötet med det psykoanalytiska etablissemang-et. Som terapeut har jag upplevt överjagskrav av att inte vara tillräckligt strikt och distanserad, vilket jag tidigare uppfattade som ungefär detsamma som att

inte vara professionell. Samtidigt som jag betraktat psykoanalysen som den mest högstående teorin och den som har det största förklaringsvärdet rörande det mänskliga psyket, har jag ofta funnit mig obekvä-m med den psykoanalytiska jargongen utan att jag själv har kunnat förstå riktigt vad som varit fel.

En del av detta handlar säkert om min personliga bakgrund och min egen klassresa, med startpunkt från en oakademisk värld. Successivt har jag insett att en stor del handlar om förhållandet till psykoanalysen. Den psykoanalytiska attityden, internationellt och i Sverige, har ofta andats hierarkier och prestige – dess-utom inte sällan en intellektuellt snobbig och över-lägsen attityd mot den icke-analytiska omgivningen.

Detta har av utomstående, i många sammanhang upplevts som provocerande och sannolikt bidragit till att psykoanalysen blivit missförstådd, illa behandlad och successivt kommit att marginaliseras.

RP har ett helt annorlunda förhållningssätt till psykoanalysen. Idéerna är i fokus och inte de institutionella, politiska och personliga övervägandena. Från början hade jag lite svårt att förstå vad som var

”*Själv har jag blivit en bättre terapeut; mera öppen, friare, mera engagerad – och dessutom gladare*

nytt i RP, eftersom det handlar om samma grundteori och begrepp som i den traditionella psykoanalysens. Med fortsatta studier av RP och speciellt via Mitchells skarpa analyser, har jag fått verktyg och begrepp för att bättre kunna förstå vad som varit fel. Själv har jag blivit en bättre terapeut; mera öppen, friare, mera engagerad – och dessutom gladare.

Jag hoppas och tror att fler terapeuter kommer att kunna berikas av RP. Den relationella psykoanalysen har troligen också bättre förutsättningar att nå fram till en kommande generation av terapeuter, än den nu stagnerande och förstelnade traditionella psykoanalysen.

Begreppet relationell

I en broschyr från det relationella nätverket IARPP (2012) finns en sammanfattning av grundantagandena för begreppet relationell:

Begreppet “relationell” används i bred bemärkelse på tre grundläggande nivåer:

- 1. Alla idéer, inklusive de psykoanalytiska begreppen och den kliniska erfarenheten, är historiska, språkliga, politiska och kontextuella.*
- 2. Vår personlighet, de intrapsykiska strukturerna och våra affektiva erfarenheter uppstår och förmedlas i mänskliga relationer.*
- 3. Terapeutisk förändring sker simultant på intrapsykisk och på mellanmänsklig nivå och utforskas bäst i en pågående relation mellan patient och terapeut.*

Det relationella perspektivet formeras

RP är starkt förknippat med Stephen A. Mitchell (1946-2000) och vice versa. Med sina sju böcker är han en av de främsta RP-teoretikerna. Mitchell har ibland av kritiker utmålats som den relationella psykologins ensamme ledargestalt, men han skulle själv ha varit den förste att tillbakavisa detta förhållande (Orfanos, 2012). RP handlar om en kollektiv rörelse. Mitchell var motståndare till skolbildningar och hierarkier, och istället intresserad av de gemensamma nämnarna. Han var ingen diktatorisk ledare men en karismatisk, energirik och visionär person. Förutom som självständig teoretiker, arbetade Mitchell idéhistoriskt, integrativt och med att klargöra psykoanalysens grundantaganden och begrepp. Han samlade kolleger runt omkring sig och var med om att starta en ny utbildningslinje vid NYU (*The Relational Track*), en tidskrift (*Psychoanalytic Dialogues*) och det relationella nätverket IARPP. År 1999, när det började gå att identifiera en relationell rörelse, gav Mitchell tillsammans med kollegan Lewis Aron ut den första IARPP-antologin: *Relational Psychoanalysis: The Emergence of a Tradition*. I december 2000 dog Mitchell plötsligt av hjärtinfarkt, på toppen av sin karriär.

Psykoanalysen blev redan på Freuds tid starkt politiserad och kantad av personliga konflikter. Att Freud, som skapade psykoanalysen hade monopol på den så länge han var verksam, var väl inte så konstigt, men vad skulle hända efter hans död? (Wänge, 1995). Den destruktiva effekten av fundamentalism inom psykoanalysen därefter är välkänd (Malcolm, 1983; Makari, 2008). I den brittiska psykoanalytiska föreningen uppstod en stark polarisering mellan Melanie Klein och Anna Freud som kvarlevt långt efter de kontroversiella Diskussionerna 1943-44 (Kohon, 1986; Safran, 2012). I den amerikanska psykoanalysen uppstod tidigt en konflikt mellan ortodoxa psykoanalytiker och neofreudianer, framför allt de som betonade kulturens inflytande. De ortodoxa fanns i New York kring Abraham Brill som analyserats av Freud. Dessa utmanades på 1920-talet av Adolf Meyer och William Alanson White, som inte ville låta sig styras av “påven i Wien” (Schwartz, 1999, s 159). Den pragmatiska “Chicago-skolan” var inte förenlig med den ortodoxa psykoanalysen. Polariseringsen nådde också New York med Karen Horney, H.S. Sullivan, Erich Fromm och Clara Thompson på 1940-talet (Haugsgjerd, 1986; Schwartz, 1999).

De olika psykoanalytiska skolorna har ofta byggts upp som mäktiga hierarkier kring en ledargestalt med lojala lärjungar som till exempel Melanie Klein, Anna Freud, Jaques Lacan, med flera. Winnicott hade inte några direkta lärjungar, förutom kanske Masud Khan, men Winnicott hamnade istället på en piedestal, starkt idealiserad och man ser sällan kritik mot hans arbeten (Slochower, 2007; Wånge, 2008).

Ovannämnda starka polariseringar har försvärat integration mellan olika psykoanalytiska skolor och därmed också för att fastställa tillämpningsområdet för respektive teori. Det har ofta varit tabu att diskutera och referera till teoretiker utanför den egna skolbildningen (Aron, 1996; The Gill/Bromberg Correspondence, 2012). Före RPs intåg på 1980-90-talet, var det i stort sett omöjligt att göra en nyanserad jämförelse mellan olika skolbildningar utan att bli missförstådd. Men Mitchell gör i samtliga sina böcker grundliga jämförelser mellan olika psykoanalytiska teorier (undantaget är Mitchells postumt utgivna bok *Can Love Last?*). Detta utgör också ett vanligt drag i RP-kanonen som helhet. Om man till exempel

som RP påpekar en-personpsykologins begränsningar så medför detta *inte* att man inom RP därför anser att den Kleinianska eller objektrelationistiska teorin är värdelös.

Mitchell försökte integrera de olika skolornas begrepp och motsatte sig förenklade binära uppdel-

” *Trauma är allestädes närvarande i vår psykiska utveckling och uppstår så snart den relationella kontexten brister*

ningar. Istället förordade han ett dialektiskt samspel oavsett om det gällde teori eller kliniska beskrivningar (Mitchell, 2000, s 84). Den psykoanalytiska teorin och praktiken har verkat i ett fält av *dikotoma* begrepp som instinkt/relation, inter-/intra-psykiskt, konstitution eller miljö, inre eller yttre värld. Företrädare för RP försöker behålla en dialektisk spänning mellan dessa polariseringar och talar hellre om inre-

Stephen Mitchell. Oljemålning av Philip Ringstrom.

och ytter- värld, konflikt och utvecklingshämning, konstitution och miljöpåverkan, skriver Mitchell (1988). Hazel Ipp (2012) skriver: "Vi försöker behålla motsättningarna och bevara komplexiteten för att undvika polariseringar och strävar istället mot att vara öppna för flertydigheter". Jessica Benjamin (1988) menar att RP bäst kan beskrivas som en rörelse som söker gemensamma svar på de frågor som kommit till ytan då man erkänner två-persons psykologi. Ett utpräglat gemensamt drag hos RP är dekonstruktionen av en vilseledande dikotomisering och överdriven polarisering. Tvärtom betonas vidmakthållandet av spänningsfältet mellan ytterligheter, tveksamheter, dialog, dialektik och paradoxer (Benjamin, 1988). Detta är inte helt olikt Winnicotts *paradox*, Bions *utan minne* och *avsikt* och post-kleinianernas *negative capability*.

Psykoanalytiska skolbildningar

Skolbegreppet är missledande, eftersom skolor vanligen har uppstått mycket mindre formellt och systematiskt än vad begreppet antyder. RP beskriver sig själv som huvudsakligen en *tradition*. Traditioner kan inte uppfinnas eller skapas genom medvetna avsikter. De kan bara upptäckas retrospektivt efter (själv-)reflektion: något fungerade, var spännande eller kändes bra och man ville göra det igen. Människor upptäcker att de gjort på samma sätt, haft liknande upplägg, använt samma begrepp åter och åter igen – en känsla av tradition infinner sig (Mitchell & Aron, 1999).

” man ser det intrapsykiska som till största delen skapat av mellanmänskliga erfarenheter

Ett annat drag hos RP, är det relationella tänkanets syn på trauma (Ipp, 2012). Trauma är allestädes närvarande i vår psykiska utveckling och uppstår så snart den relationella kontexten brister. Det handlar alltså inte bara om svåra trauman som våld och sexuella övergrepp, utan om svårigheter i likhet med objektrelationsteorins begrepp kumulativa trauman (Khan, 1963). Enligt Philip Brombergs (1998) *multiple self*-teori består en stor del av vårt normala psyke av dissocierade psykologiska traumatiska jagtillstånd, snarare än av psykiska konflikter.

Mitchell & Aron menade att benämningen *relationell* psykoanalys utgjorde en ny distinkt tradi-

tion inom amerikansk psykoanalys som, genom ett antal samverkande faktorer, uppstått från och med 1980-talet. *Interpersonell* psykoanalys hade sedan tidigare funnits sedan 1930-40 talet genom Sullivan, Fromm & Thompson, men dessa teoretiker tenderade att undervärdera de inre psykiska strukturerna. *Objektrelationsskolan* började bli upptäckt i USA på 1970-talet genom Harry Guntrip och på grund av ett ökat erkännande av Winnicotts arbeten. (Winnicott besökte New York 1968 och läste sitt paper *The Use of An Object* både för de ortodoxa psykoanalytikerna och på White-institutet. Artikeln blev i det närmaste fullständigt nedgjord av de ortodoxa analytikerna.) Klein var fram till på 1990-talet stigmatiserad i USA. Bowlbys arbeten började också bli kända inom den akademiska forskningen, men inte inom psykoanalysen.

Objektrelationsskolan uppfattades i USA som en mängd ganska så löst sammanhållna kliniska innovationer som pekade på en ökad betoning av "den verkliga relationen". I slutet av 1970-talet blev Heinz Kohuts arbete om narcissism, under den självständiga benämningen *självpsykologi* en egen disciplin inom den amerikanska jag-psykologin. Den innebar en generell trend mot ett ökat fokus på *självet* (Safran, 2012).

I slutet på 1970-talet och i början av 1980-talet, kom slutligen den amerikanska feminismen att starkt påverka psykoanalysen. *Feminismen* hade liksom psykoanalysen varit upptagen av köns- & genderfrågor som var starkt relaterade till sociala krafter och mönster. Freuds könsidentitetsteori var högst undermålig sedan flera decennier tillbaka. Dorothy Dinnerstein, Nancy Chodorow och Carol Gilligan var tidiga psykoanalytiska feminister. Efter dessa kom Jessica Benjamin, Virginia Goldner, Adrienne Harris & Muriel Dimen – som har utvecklat en tydlig relationell feministisk socialkonstruktionistisk gren, som skiljer sig helt från den europeiska relativt tandlösa feminismen, till exempel Juliet Mitchells Lacaninspirerade könsidentitetssteori (Wänge, 2005).

Genom sina omdefinieringar av psykoanalysen öppnade Greenberg & Mitchell (1983) för det som filosoferna kallar en *problemställning* – en matris av teman och dilemman som fungerar som ett begreppsligt område som flera samtida teoretiker och kliniker därefter kunnat använda sig av för nya idéer och begrepp.

Charles Spezzano (1997) har föreslagit benämningen *The American Middle Group for Relational Theory* som verkar i spänningsfältet mellan det *intrapsykiska* och det *interpersonella*. Emmanuel Ghent (1992) menade att de relationella teoretikerna har ett gemensamt intresse såväl i det intrapsykiska som i det interpersonella, och att man ser det intrapsykiska som till största delen skapat av mellanmänniska erfarenheter. Man delar också en föreställning om att såväl verkliga händelser som fantasin spelar roll för människans psykiska liv.

Utvecklingen efter Mitchell

Efter chocken av Mitchells plötsliga död 2000 samlade sig vännerna och kollegerna för att fullfölja hans visioner, och den första IARPP konferensen hölls 2002 i NYC. Den andra var i Los Angeles 2004 och därefter har IARPP haft konferenser varje år omväxlande i Europa och i USA. 2005 kom IARPP's andra antologi ut med titeln *Relational Psychoanalysis. Volume 2: Innovation & Expansion*. Adrienne Harris hade ersatt Mitchell som medredaktör (jänte Aron). De menade

”Konstruktivismens fiender har varit ”essensialister” som ofta betraktat maktförhållanden och hetero-sexualitet som naturens lagar

att RP kunde betraktas som ”en metateori, ett ramverk eller ett schema, ett perspektiv, en synvinkel: en tradition /.../ ibland överlappande, ibland stödjande, ibland kritiskt kontrasterande och ifrågasättande” (Aron & Harris, 2005, s xviii). Inom denna ram finns några mera distinkta teoretiska formuleringar till exempel Mitchells *relation-conflict theory*, Greenbergs *dual-drive theory*, Ogdens *theory of intersubjectivity*, Hoffmans *dialectical constructivism* och Benjamins *intersubjective theory*.

Under mellantiden hade man hunnit bilda ett nytt utbildningscentra *The Stephen Mitchell Center for Relational Psychoanalysis*. Rörelsen hade också gjort ännu en stor förlust i Emmanuel Ghent (1925-2003) som varit en av de stora drivkrafterna jämte

Mitchell. Ghent (1990) är bland annat känd för den viktiga begreppsmässiga distinktionen mellan underkastelse och uppgivande. Ghent var också Jessica Benjamins analytiker. Rörelsen var nu väletablerad och organiserad i nätverket IARPP som förutom årliga konferenser anordnade diskussioner på nätet kring olika teman och artiklar, så kallade *colloquias* och *webinars*. År 2006 utgavs den tredje antologin: *Relational Psychoanalysis. Volume 3: New Voices*. Förutom Aron & Harris medverkade Melanie Suchet som redaktör. Något före New York konferensen i mars 2012, ”10th Anniversary Conference. The Legacy of Stephen Mitchell”, kom ytterligare två IARPP antologier: *Relational Psychoanalysis. Volume 4: Expansion of Theory* och *Relational Psychoanalysis. Volume 5: Evolution of Process Theory*. Dessa fem IARPP-antologier utgör en utmärkt översikt över rådande RP kanon.

Kunskaps- och vetenskapsteori

Två av de mest diskuterade frågorna inom RP är relationen till den klassiska psykoanalytiska drifts- & försvarsteorin och relationen till socialkonstruktivismen. Greenberg & Mitchell (1983) ansåg att RP modellen var ett *alternativ* till den klassiska driftsteorin och vände sig starkt mot en *mixed-model*-variant (Wänge, 2011). En del RP-inriktade teoretiker till exempel Benjamin, har inte varit lika fundamentalistiska på denna punkt. Ogden (1994) håller varken med Fairbairn, att sexualiteten i grunden är ett objektrelaterande, eller den syn som tillskrivits Freud att objektet bara utgör en kanal för drifttillfredsställelse. Båda är viktiga, menar Ogden – de orsakar inte varandra och det ena är inte viktigare än det andra. Objektrelaterande och sexualitet är oskiljaktiga – man kan inte tala om den ena aspekten skild från den andra.

Vad gäller den andra frågeställningen, relationen mellan RP och *konstruktivismen*, är det första problemet att konstruktivism är långt ifrån ett entydigt begrepp. Det finns en radikal form av konstruktivism à la Michel Foucault (politik/makt) och Judith Butler (genderteori). Såväl politisk teori som genderteori har varit nära förbundna med samhällskritik och frihetskamp. Före konstruktivismen betraktades mycket av status quo som rationellt (liberalism och upplysning) eller som helt naturligt (hetero-sexualitet). Men med konstruktivismen har man skapat ett kraftfullt verk-

tyg som visat att mycket av det vi betraktat som givet i själva verket är skapade föreställningar och ideologier som döljer värderingar och maktförhållanden. Konstruktivismens fiender har varit "essensialister" som ofta betraktat maktförhållanden och heterosexualitet som *naturens lagar*. Mitchell & Aron (1999) drar paralleller till RP's kritik av det som betraktats som naturlagar inom den klassiska psykoanalysen och kritiken av essentialismen i politiken och genderfrågor. Men de är samtidigt kritiska till ett överdrivet avståndstagande från essentialism som skulle förbise hur det förflutna, den inre världen och hur vår utvecklingshistoria påverkar vår nuvarande tillvaro. Vi måste erkänna att vi också är en produkt av våra tidigare erfarenheter. Det gäller alltså än en gång att balansera motstridande uppfattningar – ett drag som vi tidigare konstaterat är så utmärkande för RP.

Mer om konstruktivism inom det relationella perspektivet

Mitchell & Aron (1999) förordar ett slags konstruktivism som utgår från existensen av vissa materiella, kroppsliga attribut, men menar att vår *beskrivning* av dessa kroppsliga förutsättningar är *sociala konstruktioner*. (Social konstruktionism betonar mer det gemensamma samkonstruerandet, medan konstruktivismen fokuserar på individknytta, inre konstrukt.) Man menar att driftsteorin konserverar på ett sätt som är alldeles för "fyrkantigt" eftersom den framställer

” Den avgörande praktiska skillnaden handlar om terapeutens delaktighet

sexualitet och aggression på ett sätt som bortser från förankringen i den relationella kontexten och därmed missar individuella nyanser och skillnader.

Sullivan hävdade att vårt psyke är strukturerat i *jag-du mönster* – ett tidigt förstadium till senare begreppsmässiga formuleringar i RP-traditionen. Kernberg (1994) var inne på liknande tankegångar när han betraktade vårt psyke som bestående av internaliserade *själv-objekt* enheter, förenade med en affekt. Sullivan beskrev terapeuten som en *deltagande observatör* – en förelöpare till den nutida konstruktivistiska

ståndpunkten att terapeuten utgör en del av överförings/motöverförings-matrisen. Winnicott's välkända uttalande *there is no such thing as an infant – only the infant-mother unit* uttrycker en relationell ståndpunkt. Ett relationellt fokus utesluter inte att det också finns två distinkta individer med sina individuella psyken, sin egen historia, sin egen värld, menar Mitchell & Aron (1999). Det finns dessutom ytterligare en tredje dimension att lägga märke till som Ogden benämner *the analytic third*, Aron *the third* och Benjamin *thirdness*. Även Kernberg hade varit inne på detta när han talade om att försöka identifiera primärobjektrelationen i överföringen. Det handlar om att försöka förstå relationsmönstret i sin helhet till exempel *doer-and-done-to* (Benjamin, 2004).

En (social-)konstruktivistisk ståndpunkt innebär att man vänder sig mot den gamla kartesianska representationistiska föreställningen att vårt inre och vårt minne utgör en "fotografisk bild" av omvärlden. Traditionellt sett har man inom psykoanalysen antagit att betydelsen av en erfarenhet ligger latent färdigformulerad i det omedvetna hos patienten och det är analytikerns uppgift att uppdaga innehållet och inte lägga till något eget. Inom RP menar man att detta är en illusion, precis som illusionen att analytikern skulle kunna vara neutral. Istället menar man att erfarenheter inte upptäcks eller avslöjas utan *konstrueras*. De finns lagrade i vårt psyke men ges en *form* av den unika process som uppstår mellan terapeut och patient. Relationella erfarenheter uppkommer objudna i vårt psyke (Stern, 2010). Överföring/motöverföring skall inte betraktas som en störning utan som ett medium som omedvetet väljer ut våra perceptioner – ett antal av flera möjliga.

Det konstruktivistiska synsättet antar alltså att mening skapas i dialog och frågan om en objektiv verklighet blir i relationella sammanhang ofta en fråga om interpersonell förhandling (Wänge, 2010). Den fysiska världen omkring oss är sig lik oavsett våra föreställningar och tankar om den. Detta skiljer sig från den psykologiska och relationella tillvaron, som påverkas av våra föreställningar via selektiv (o)uppmärksamhet (Sullivans *inattention*) och skapandet av självuppfyllande profetior. Vårt psyke innehåller sub-symboliska oformulerade, dissocierade erfarenheter, som framträder i affekter och i agerandet (*enactments*) i den terapeutiska relationen. Många teoretiker har intresserat sig för detta för-symboliska område med

egna begrepp: Donnel Stern (2010) talar om *unformulated experience*, Bollas *the unthought known*.

Den terapeutiska relationen

Vad utmärker den RP terapeutiska relationen och hur skiljer sig denna från andra terapeutiska skolor? Den avgörande praktiska skillnaden handlar om terapeutens delaktighet. Sullivan menade att personlighet inte är en struktur utan istället de mönster som skapas i interaktionen kring en viss person (Mitchell, 1997, s 68). Han beskrev terapeuten som en deltagande observatör. Men till skillnad från RP teoretikerna var Sullivan inte intresserad av patientens inre liv och det omedvetna. Aron (1996) beskriver den terapeutiska relationen som ömsesidig men inte jämlik. Patienten är huvudperson och det får naturligtvis inte råda någon som helst tvekan om vem som är patient och vem som är terapeut. Ferenczi experimenterade med dessa roller. Hans missstag var inte att han lät patienten analysera honom och problemet var inte att det var ett rambrott, utan snarare att Ferenczi inte förstod hur patienten upplevde det inträffade, menade Mitchell (1993, s 190-195).

Ömsesidigheten handlar om att medvetandegöra hur man påverkar varandra och om att förstå och bekräfta varandras olika upplevelser, föreställningar och viljor. För detta krävs att terapeuten inte bara strävar efter att ställa sig utanför den terapeutiska processen utan också i viss mån accepterar att bli emotionellt indragen som person. En mängd begrepp har utvecklats inom RP-traditionen för att ringa in detta område. Benjamin skriver om *mutual recognition*. Ringstrom talar om *mutual projective identification*. Donnel Stern skriver om *mutual enactments* – Ehrenberg om *mutual vulnerability*.

Darlene Ehrenberg (1992), en pionjär inom RP,

skrev redan 1974 om hur hon arbetade *at the intimate edge* – om hur patient och terapeut båda har sårbarheter och påverkar varandra. Allt som utspelar sig mellan terapeut och patient måste kunna betraktas som terapeutiskt material.

Synen på *self disclosure* utgör en aspekt av terapeutens delaktighet som skiljer RP från övriga terapeutiska skolor. Det handlar om i vilken mån terapeuten visar upp sidor av sin egen person. Betsy Cohen (2005) har gjort en sammanfattning över ett antal kriterier för när detta kan vara lämpligt eller olämpligt. Till exempel kan det vara olämpligt när patientens anknytningsmönster till terapeuten är av typen *pre-occupied*. Olika RP-terapeuter tar delaktigheten lite olika långt. Det är till exempel skillnad på att säga vad man tänker och tycker, *säga* vad man känner och att öppet *visa* vad man känner. Aron menar att det är nödvändigt att patienten erfar terapeutens subjektivitet och att detta analyseras i terapin. Benjamin menar att det är en avgörande skillnad mellan att tillfredsställa ett barns behov och att tillmötesgå ett barns vilja. Att lära sig och uppleva denna distinktion är ett centralt utvecklingspsykologiskt steg som det går att göra parallellt till i den psykoterapeutiska relationen.

Slutligen, med RP's förändrade syn på teori och praktik krävs en omformulering av den terapeutiska målsättningen. Med Donnel Sterns (2010) formulering har det terapeutiska projektet med RP förändrats från information till transformation. Terapeutens deltagande ses idag inte som ett hinder utan som en möjlighet. Den klassiska psykoanalysens uttalade mål: *insikt* har förändrats till att sträva efter autenticitet, ökad frihet att uppleva och utökade möjligheter till relaterande. Allt detta för att ge patienten ökade valmöjligheter i relationer och livsmål. □

TOMAS WÅNGE är leg psykolog och privatpraktiserande psykoterapeut, lärare och handledare med relationell inriktning vid Linnéstadens Psykoterapainstitut i Göteborg. E-post: waange@telia.com

Referenser

- Aron, L. (1996) *A Meeting of Minds: Mutuality in Psychoanalysis*. N.Y.: Int. Univ. Press.
- Benjamin, J. (1988) *The Bonds of Love*. N.Y.: Pantheon
- Benjamin, J. (2004) Beyond doer and done to: An intersubjective view of thirdness. *Psychoanal. Q.*, 73, 5-46.
- Bromberg, P. (1998) *Standing in The Spaces*. N.Y.: Psychology Press.
- Cohen, B. (2005) "The Intimate Self-Disclosure". *The San Francisco Jung Institute Library Journal*, 24, no.2, 31-46.
- Ehrenberg, D.B. (1992) *The Intimate Edge*. N.Y.: Norton.
- Ghent, E. (1990) Masochism, Submission, Surrender. Masochism as a Perversion of Surrender. I Mitchell, S. & Aron, L. (ed.) (1999) *Relational Psychoanalysis: The Emergence of a Tradition*.
- Ghent, E. (1992) Förordet i *Relational Perspectives in Psychoanalysis*, ed. Skolnick, N.J. & Warshaw, S.C. Hillsdale, N.J.: The Analytic Press.
- The Gill/Bromberg Correspondance. I *Psychoanal. Dial.* 2011, 21, 239-267.
- Greenberg, J. & Mitchell, S. (1983) *Object Relations in Psychoanalytic Theory*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Haugsgjerd, S. (1986) *Den nya psykiatrin*. Stockholm: Prisma, 1988.
- Ipp, H. (2012) Förordet i *Relational Psychoanalysis, vol.4*, ed. Aron, L. & Harris, A., N.Y.: Routledge.
- Kernberg, O. m.fl. (1994) *Psykodynamisk terapi vid behandling av borderline patienter*. Stockholm: Svenska föreningen för psykisk hälsa.
- Khan, M. (1963) The Concept of Cumulative Trauma. i *The Privacy of The Self*. London: The Hogarth Press, 1974.
- Kohon, G. (ed.) (1986) *The British School of Psychoanalysis. The independent tradition*. London: Free Assoc.
- Makari, G. (2008) *Revolution in Mind. The Creation of Psychoanalysis*. London: Duckworth overlook, 2010.
- Malcolm, J. (1983) *Striden om Freuds arkiv*. Stockholm: Prisma, 1985.
- Mitchell, S.A. (1988) *Relational Concepts in Psychoanalysis*. London: Harvard Univ. Press.
- Mitchell, S.A. (1993) *Hope and Dread in Psychoanalysis*. N.Y.: Basic Books.
- Mitchell, S.A. (1997) *Influence and Autonomy in Psychoanalysis*. Hillsdale, N.J.: The Analytic Press.
- Mitchell, S.A. (1999) Attachment Theory and The Psychoanalytic Tradition. Reflections on Human Relationality. *Psychoanal. Dial.* 1999, 9, 85-107.
- Mitchell, S.A. (2000) *Relationality: From attachment to intersubjectivity*. Hillsdale, N.J.: The Analytic Press.
- Mitchell, S.A. (2002) *Can Love Last?* N.Y.: Norton.
- Ogden, T. (1994) *Subjects of Analysis*. London: Karnac.
- Orfanos, S. (2012) Förord: Voyaging the Relational Sea Change, i Aron, L & Harris, A (ed.) (2012) *Relational Ψ A. Vol.5. Evolution of Process Theory*, N.Y.: Routledge
- Safran, J.D. (2012) *Psychoanalysis and Psychoanalytic Therapies*. N.Y.: American Psychological Association.
- Schwartz, J. (1999) *Cassandra's Daughter. A History of Psychoanalysis*. London: Karnac.
- Slochower, J. (2007) Analytic Asymmetry: Winnicott and Collisions of Idealization. Föredrag på IARPP-konferensen i Aten, 7 July, 2007.
- Spezzano, C. (1997) The emergency of an American middle school of psychoanalysis. *Psychoanal. Dial.*, 7, 603-618.
- Stern, D.B. (2010) *Partners In Thought*. N.Y.: Routledge.
- Winnicott, D.W. (1952) Psykoser och barnavård. i *Den Skapande Impulsen*. Stockholm: NoK, 1993.
- Wänge, T. (1995) Psykoanalys - vetenskap eller vad? *Psykologtidningen*, nr.14, 4-9.
- Wänge, T. (2005) Sexualiteten idag – symbolisk, imaginär eller real? *Insikten* nr.1, 36-42.
- Wänge, T. (2008) Psykoterapeuter älskar att se upp till Donald Winnicott. *Psykologtidningen*, nr.1, 14-15.
- Wänge, T. (2010) Mot formulerandet av en vetenskapsteori för psykoterapi. *Psykisk Hälsa*, nr.1, 16-26.
- Wänge, T. (2011) Det relationella perspektivet. *Insikten*, nr. 3, 17-23.
- De fem IARPP- antologierna (samtliga på förlaget Routledge):
- Mitchell, S. & Aron, L. (ed.) (1999) *Relational Psychoanalysis. The Emergence of a Tradition*.
- Aron, L. & Harris, A. (ed.) (2005) *Relational Psychoanalysis Vol.2. Innovation & Expansion*.
- Aron, L., Harris, A. & Suchet, M. (ed.) (2006) *Relational Psychoanalysis. Vol.3. New Voices*.
- Aron, L. & Harris, A. (ed.) (2012) *Relational Psychoanalysis. Vol.4. Expansion of Theory*.
- Aron, L. & Harris, A. (ed.) (2012) *Relational Psychoanalysis. Vol.5. Evolution of Process Theory*.